

УДК 636.03:637.1

ІНТЕГРОВАНІ ФОРМУВАННЯ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

Т. Г. Олійник

Миколаївський державний аграрний університет

Окреслено основні типи інтегрованих формувань, які діють в агропромисловому комплексі, та визначено критерії їх типологізації.

Постановка проблеми. Ринкова реформа аграрного виробництва в Україні почала здійснюватися на початку 90-х років. Одним із складових елементів аграрної реформи став розвиток міжгалузевої інтеграції. Її функції полягали в узгодженні інтересів підприємств, між якими існують тісні технологічні і функціональні взаємозв'язки. Розвитку інтеграції виробництва сільськогосподарської продукції та її промислової переробки, вдосконалення економічних взаємовідносин між підприємствами належить особливе місце серед заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування агропромислового комплексу та забезпечення населення країни високоякісними продуктами харчування.

Стан вивчення проблеми. Проблему вдосконалення економічних взаємовідносин між підприємствами АПК досліджують багато вчених-економістів, зокрема В. Андрійчук, П. Гайдуцький, М. Долішній, Т. Дудар, Р. Іванух, О. Крисальний, Л. Маланчук, П. Саблук та ін. Декілька варіантів класифікації інтегрованих формувань за різними ознаками були наведені в наукових працях В. Юрчишина, М. Малика, І. Храмової, С. Авдашевої, але ретельний їх аналіз показує, що ця робота ще не завершена.

Метою даної доповіді є окреслення основних типів інтегрованих формувань, які діють в АПК, та визначення найсуттєвіших ознак, які можна застосовувати як критерії їх типологізації.

Виклад результатів досліджень. Агропромислова інтеграція – це процес поступового об'єднання спеціалізованих галузей АПК, які займаються виробництвом, переробкою, зберіганням, реалізацією сільськогосподарської продукції, а також підприємств і організацій виробничої інфраструктури, що обслуговують сільське господарство, з метою підвищення ефективності агропромислового виробництва [3, с. 54]. На думку інших авторів, інтеграція охоплює широку низку різноманітних економічних явищ, процесів зближення, пристосування, узгодження діяльності й об'єднання підприємств і підприємців з метою стабілізації ринкового середовища та підвищення на цій основі результатів господарювання [2, с. 179]. Агропромислова інтеграція означає об'єднання галузей агропромислового комплексу з промисловістю з метою досягнення більшої економічної та матеріальної вигоди, одержання високих кінцевих результатів у спільній діяльності [1, с. 555].

В економічній літературі найчастіше описуються такі типи інтегрованих формувань – агрофірми, агроконсорціуми та агропромислові асоціації. Визначимо їх особливості як організаційно-правових форм господарювання. Термін "агрофірма" не є юридичним поняттям, оскільки цей термін не вживається в нормативних актах України. Практичного поширення це поняття набуло в Україні в 90-х роках як загальне найменування ряду господарств, які, крім виробництва сільськогосподарської продукції, займалися також її переробкою, виробництвом продуктів харчування і навіть мали мережу власних магазинів, кафе, де реалізовували продукцію власного виробництва [2, с. 57].

Агрофірми – це результат поглиблення інтеграційних процесів у низовій ланці агропромислового виробництва. З правової точки зору, агрофірма не є окремим видом юридичної особи і не несе в собі якогось особливого правового навантаження, як юридична особа може набувати будь-якої організаційно-правової форми. Однак особливою ознакою агрофірми є поєднання виробництва сільськогосподарської продукції з одним або кількома видами діяльності (переробка продукції, торгівля нею, надання сільськогосподарських послуг тощо).

Агроконсорціум – це форма господарювання, заснована на кооперації аграрних і промислових підприємств, а також банків з можливою участю в сумісній діяльності підприємств і організацій інших галузей – будівельних, торгових, наукових тощо.

Агроконсорціуми створюються на добровільній основі об'єднанням на кооперативних засадах вільних матеріальних і фінансових ресурсів з метою одержання додаткового прибутку на вкладений ними капітал. Всі учасники агроконсорціуму є рівноправними партнерами. Важливою перевагою агроконсорціумів є демократичний характер управління ними.

Агропромислова асоціація є добровільним об'єднанням підприємств на базі головного підприємства (як правило, переробного) і являє собою регіональну організаційну форму агропромислової інтеграції. За головним підприємством зберігається господарська самостійність і право юридичної особи. Мета створення асоціації – поєднання інтересів аграрних і переробних підприємств, удосконалення економічних взаємовідносин між ними та досягнення на цій основі збільшення продукції й одержання більшого прибутку.

Головне в економічних взаємовідносинах – врахування матеріальних інтересів всіх членів агропромислової асоціації, зокрема, розподіл частини прибутку переробного підприємства між сільськогосподарськими товаровиробниками, одержаної понад рівень рентабельності, що узгоджений радою асоціації. Ефективність діяльності асоціацій вища там, де в процесі приватизації переробних підприємств господарства-постачальники сировини одержали якщо не контрольний пакет акцій, то значну їх частину, і цим самим мають реальне право контролювати господарсько-фінансову діяльність переробного підприємства.

За правовим статусом агропромислової формування можуть бути партнерські й корпоративні. До партнерських інтегрованих формувань відносяться об'єднання без юридичного оформлення, створені на основі договору про спільну діяльність. Інтегровані формування корпоративного типу – формування, створені з правом юридичної особи, тобто господарські товариства, асоціації і союзи.

За господарською діяльністю інтегровані формування поділяються на некомерційні і комерційні. До некомерційного типу належать: асоціації, союзи, некомерційні партнерства, обслуговуючі кооперативи, а формування комерційного типу створюються у формі акціонерних товариств відкритого і закритого типу та у формі товариства з обмеженою відповідальністю.

За характером інтеграційних зв'язків агропромислової формування поділяються на горизонтальні і вертикальні, а також диверсифіковані (конгломерати). Формування горизонтального (галузевого) типу – групи підприємств і організацій, що здійснюють виробництво на тих самих стадіях чи виробляють ту саму продукцію. Нині створюються асоціації і союзи сільськогосподарських товаровиробників для консолідації їх економічних інтересів (асоціація цукровиробників України, професійні об'єднання м'ясо- та молокопереробників). Інтегровані структури вертикального типу – формування, учасники яких задіяні у виробництві тих самих чи сполучених видів продукції на різних технологічних стадіях товарообігу: від сільськогосподарської сировини до визначених видів продуктів харчування. Диверсифіковані формування являють собою інтегровані групи, до складу яких включені підприємства, безпосередньо не пов'язані між собою виробничою діяльністю. Особливостями конгломератів є об'єднання окремих сторін господарської діяльності; відсутність виробничої спільності; можливість як збереження, так і втрати юридичної самостійності; фінансова залежність від головної компанії. У сфері АПК даний тип представлений агропромисловими фінансовими групами.

Висновок. Подальший розвиток інтеграційних процесів в АПК має здійснюватись в напрямі створення таких інтегрованих формувань, які є альтернативою існуючим, – агрохолдинги, агропромислові фінансові групи, кооперативні об'єднання, оскільки саме вони дозволять вирішити проблеми концентрації виробництва в АПК і забезпечать його конкурентоспроможність на світових ринках.

Література

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: Підруч.-2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. П. Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. – 556 с.
3. Яценко В. М. Формування і розвиток агропромислової інтеграції в Україні // Економіка АПК. – 2004. – № 1. – С. 54-60.